

Trends in partnerkeuze van eerste en tweedegeneratiemigranten in België

**Partnerkeuze van personen woonachtig in België met een
migratieachtergrond, 2001-2008**

**Met bijzondere aandacht voor de bevolkingsgroep van
Marokkaanse en Turkse herkomst in België**

Gent - 2013

Frank Caestecker

(HoGent – Bestuurskunde en Publiek Management)

John Lievens

(UGent – Vakgroep Sociologie, CUDOS)

Bart Van de Putte

(UGent – Vakgroep Sociologie, HeDeRa)

Koen Van der Bracht

(UGent - Vakgroep Sociologie, HeDeRa)

Inhoudstafel

I. Doelstellingen van dit werkdocument	32
II. Het gehanteerde begrippenapparaat, schatplichtig aan het rijksregister	43
III. De werkwijze: een kwantitatief onderzoek van partnerkeuze op basis van de gegevens van het rijksregister	54
IV. De bestaande onderzoeksinzichten	65
V. Het beleid naar partnermigratie	87
VI. De resultaten van het kwantitatief onderzoek naar partnerkeuze.....	109
1. Partnerkeuze van personen van Marokkaanse oorsprong naar migratiegeneratie	
2. Partnerkeuze van personen van Turkse oorsprong naar migratiegeneratie	
3. Partnerkeuze van personen met een andere dan Turkse of Marokkaanse migratie-achtergrond	
Conclusie.....	17

I. Doelstellingen van dit werkdocument

De doelstelling van dit werkdocument is het in kaart brengen van het *partnerkeuzepatroon van personen met een migratieachtergrond op basis van statistische gegevens uit het rijksregister*. Het betreft hier dus enkel de officieel geregistreerde partnerkeuze (zonder informele samenwoning). Dit is slechts een eerste resultaat van dit onderzoek, waarbij de belangrijke trends worden geschetst. Aanvullend onderzoek zal deze analyse verbreden en verfijnen.

We onderscheiden binnen de partnerkeuze van personen met een migratieachtergrond drie patronen: zij kunnen een partner kiezen binnen 'hun' (migranten)gemeenschap in België, dat betreft de lokale etnisch-homogame partnervorming. Een tweede mogelijkheid is het kiezen van een partner uit het land van herkomst en deze te laten overkomen naar België. De derde mogelijkheid is de partnerkeuze op de etnisch heterogame (partner)markt binnen België.

De partnerkeuze en de evolutie doorheen de tijd van deze keuze is het onderwerp van dit werkdocument. De twee eerste vormen, zowel de etnisch lokaal-homogame partnervorming als de partnervorming op basis van partnermigratie zijn eerder keuzes voor een etnisch homogame partner, terwijl de derde keuze leidt tot etnisch gemengde koppels. Het drieledige patroon in partnerkeuze dat we uit ons kwantitatief bestand kunnen destilleren doet het meest recht aan de diversiteit van partnerkeuzes onder personen uit de migratie.

II. Het gehanteerde begrippenapparaat, schatplichtig aan het rijksregister

Dit onderzoek baseert zich uitsluitend op categorieën die statistisch kunnen gevat worden via het Rijksregister. Deze categorieën worden gedefinieerd door legale en demografische criteria. Etnische, culturele, religieuze of sociale criteria die vreemd zijn aan gegevens eigen aan het Rijksregister kunnen in dit onderzoek bijgevolg niet gebruikt worden.

Definities:

- Derdelanders zijn burgers van landen die geen deel zijn van de Europese Economische Ruimte (EER) en Zwitserland. Het EU-acquis op het vlak van vrije mobiliteit van personen werd in vergaande mate uitgebreid tot de EER en Zwitserland. Het Verdrag van Maastricht (1992) creëerde het Europees burgerschap, wat van EU-burgers in elke lidstaat tot quasi nationale burgers maakte en hen in vergaande mate vrijwaarde van ingrijpen uitgaande van het immigratiebeleid van een lidstaat. De creatie van de categorie EU-burgers ging gepaard met het munten van het begrip derdelanders, die tot en met 1991 in Europese regelgeving nog als vreemdelingen werden aangeduid (Groenendijk 2011).
- Personen met een migratieachtergrond worden gedefinieerd als personen die ofwel geboren zijn in België als derdelanders ofwel geïmmigreerd zijn als derdelanders. Personen met migratieachtergrond zijn dus zowel wat men noemt eerstegeneratiemigranten als hun kinderen (tweedegeneratiemigranten). Centraal in deze definitie van de onderzochte populatie staat het criterium nationaliteit zoals dat door het rijksregister werd geregistreerd bij aankomst of geboorte in België. Deze personen met een migratieachtergrond kunnen de Belgische nationaliteit hebben verworven vooraleer ze een partner kiezen.
 - o Eerstegeneratiemigrant is een in een derdeland geboren persoon die naar België is geïmmigreerd.
 - o Tweedegeneratiemigrant is een in België geboren persoon die bij geboorte de nationaliteit van een derde land had en die ten minste één ouder heeft die geboren is in een derdeland en naar België migreerden.
 - o Derdegeneratiemigrant: De derde generatie met een migratieachtergrond of personen geboren in België wiens ouders ook in België zijn geboren, maar wiens grootouders naar België zijn ingeweken zijn sinds 1991 Belgen bij geboorte. Het rijksregister kan deze personen niet meer direct opsporen als hebbende een migratieachtergrond en deze categorie kan dan ook niet gebruikt worden in deze analyse.
- Partnerkeuze: Deze term verwijst zowel naar de keuze voor een huwelijkspartner als naar keuze voor een partner in het juridische kader van wettelijke samenwoning dat met de wet van 23 november 1998 werd ingevoerd. De formalisering van beide vormen van partnerkeuze vertaalde zich ook in de immigratiewetgeving. Sinds 1997 is immigratie naar België in het kader van samenwoning ook mogelijk op basis van een omzendbrief. De vreemdelingenwet van 15.9.2006 en 25.4.2007 hebben de mogelijkheid van samenwoning verankerd in de wetgeving (Caestecker en D'hondt 2005: 53; Caestecker, Lievens, Van de Putte, Leys, Desmet & Ronsijn 2011: 90).

III. De werkwijze: een kwantitatief onderzoek van partnerkeuze op basis van de gegevens van het rijksregister

Dit onderzoek brengt de partnerkeuze van personen met een migratieachtergrond in kaart op basis van kwantitatieve gegevens. Het rijksregister voerde op 24 november 2011 een selectie uit voor het hele Belgische grondgebied van personen die sedert minstens één jaar rechtmatig in België verblijven en die ofwel geboren zijn in België als derdelanders ofwel geïmmigreerd zijn als derdelanders en die tussen 2001 en 2010 een wijziging hadden in hun burgerlijke staat door huwelijk of wettelijke samenwoning. De selectie op basis van de nationaliteit bij geboorte maakt dat de tweedegeneratiemigranten, ook als ze ondertussen de Belgische nationaliteit hebben verworven, in de regel opgenomen zijn in de onderzoekspopulatie. Derdelanders, zeker van de tweedegeneratie hebben in de jaren negentig massaal de Belgische nationaliteit verworven, maar dankzij de historiek van de nationaliteit bewaard in het rijksregister kan het rijksregister deze personen onderscheiden van andere Belgen.

Alhoewel alle wijzigingen in de burgerlijke staat tussen 2001 en 2010 opgenomen werden betreft onze analyse enkel de partnerkeuze tussen 1 januari 2001 en 31 december 2008. Na het afsluiten van het partnerschap kan het soms jaren duren eer de partner(migrant) daadwerkelijk aankomt in België en ingeschreven wordt in het rijksregister. De meeste partnermigranten komen zelfs pas een jaar na het partnerschap aan in België, na 3 jaar is gemiddeld 96% van deze partners aangekomen. Partnerschappen met een partnermigrant afgesloten in 2009 en 2010 zijn ondervertegenwoordigd in het bestand partnerkeuze omdat de partnermigrant vaak nog niet is aangekomen. Om die reden beperken we onze analyse tot de periode 1.1.2001-31.12.2008. De partnerkeuzes van 2008 werden opgevolgd tot op het moment dat de extractie uit het rijksregister werd genomen (24.11.2011) wat betekent dat deze partnerschappen bijna 3 jaar kregen om hun registratie te vervolledigen. Door deze selectie hebben we 126.757 partnerkeuzes afgesloten tussen 1 januari 2001 en 31 december 2008 waarin minstens één van de partners woonachtig is in België en derdelander bij geboorte of aankomst in België was.

De gegevens uit het rijksregister zijn beperkt tot de volgende kenmerken: leeftijd, geboorteplaats, nationaliteit bij geboorte en huidige nationaliteit, soort partnerschap en geslacht. Op basis van deze elementen kunnen we dan ook geen uitspraak doen over de invloed van etnische, culturele, religieuze of sociale factoren op de partnerkeuze.

IV. De bestaande onderzoeksinzichten

Het onderzoek naar partnerkeuze van personen met een migratieachtergrond werd in België, maar ook in andere Europese landen, toegespitst op de gemeenschappen gegroeid uit de Marokkaanse en Turkse arbeidsmigratie. De partnerkeuze van postkoloniale, hooggekwalificeerde of asielmigranten is nauwelijks onderwerp van onderzoek geweest. Kalmijn (1998) in zijn onderzoek van de partnerkeuze van de Marokkaanse en Turkse gemeenschappen in Nederland onderzocht deze partnerkeuze op een driedelig niveau: het macro-, meso en microniveau. Het macro-niveau verwijst naar structurele factoren zoals demografische factoren, in het bijzonder de numerieke verhouding tussen de seksen binnen migrantengemeenschap of de "interne" huwelijksmarkt die een rol spelen bij de partnerkeuze. Een ander structureel gegeven is de regelgeving waarbinnen een huwelijk plaatsvindt. Het aanscherpen van het toelatingsbeleid voor partnermigranten kan de partnerkeuze medebepalen. Ook de emigratiedruk in de landen van herkomst wordt als een structurele factor in het bestaande onderzoek geïntegreerd

Het microniveau bij partnerkeuze verwijst naar de individuele component. Deze dimensie kreeg vooral aandacht in het kwalitatief onderzoek. Bij de analyse van deze individuele keuze van personen met een migratieachtergrond ging vooral aandacht naar de individuele verwachtingen bij partnerkeuze. Vooral het (positieve) beeld over potentiële partners in het land van herkomst speelde hier een belangrijke rol. De kloof tussen de seksen onder de tweedegeneratiemigranten waarbij de jongens niet bereid waren om mee te gaan in de vraag van meisjes naar meer gelijkberechtiging binnen het partnerschap maakte dat niet gezocht werd naar een partner binnen de migrantengemeenschap, maar wel in het land van herkomst. Voor vrouwen in België werd partnermigratie zo een hefboom voor meer autonomie, terwijl mannen eventueel met een beschadigde reputatie een 'traditioneel' partnerschap konden sluiten (Lodewyckx, Wets en Timmerman, 2011).

Als laatste niveau in de analyse -het meso-niveau- wordt gewezen op de sociaal-culturele elementen die deze partnerkeuze medebepaalden. Dit meso-niveau geeft aan dat de migrantengemeenschappen vrij gesloten bleven en ook weinig interne ontmoetingsvrijheid hadden tussen de seksen. De personen met een migratieachtergrond bleken op vlak van relatievorming specifieke gewoonten en praktijken (vb. vroege huwelijksleeftijd) aan te houden waardoor het etnisch homogeen huwelijk de dominante partnerkeuze was. Ook was de partnerkeuze bij personen met een migratieachtergrond collectivistischer van aard dan bij de meerderheidsbevolking: ouders speelden een belangrijkere rol bij de partnerkeuze (Reniers en Lievens, 1999: 30 e.v.). Het gewicht van het verleden liet zich hierbij sterk voelen. Zo kwam de Turkse en Marokkaanse immigratie vooral uit agrarische regio's, waar gearrangeerde huwelijken ook in de vorm van huwelijken met een bloedverwant courant waren. Dergelijke huwelijken maakten dat het familiebezit en -patrimonium binnen de eigen familie bleef en de bruidsschat kon worden beperkt. De ouders van de partners die zich in de jaren 90 op de huwelijksmarkt bevonden, kwamen nog uit een traditie waarbij gearrangeerde huwelijken de norm waren, maar ze gaven hun kinderen meer vrijheid inzake partnerkeuze. Reniers en Lievens (1999) spraken van een 'spectaculaire' evolutie naar een vrijere partnerkeuze onder personen uit de Marokkaanse en Turkse immigratie. Gearrangeerde huwelijken waarbij minimale of geen inspraak van de betrokken partners wordt aanvaard verloren toen al terrein, maar de partnerkeuze bleef een collectieve beslissing waarbij de ouders inspraak kregen. Ondanks deze grotere keuzevrijheid bleven tweedegeneratiemigranten uit de Turkse migratie zich vooral richten op de huwelijksmarkt in het geboorteland van de ouders. Ook vrouwen binnen de tweedegeneratiemigranten uit de Marokkaanse migratie deden vooral beroep op huwelijksmigratie. Deze partnerkeuze situeerde zich binnen transnationale netwerken van migranten, waarbij bloedverwanten sterk vertegenwoordigd bleven onder de gekozen partners. De transnationale netwerken ontwikkelden zich over de generaties heen en werden mede door de versterking van de

communicatie- en informatietechnologie geïntensifieerd en vormden de sociale context waarbinnen partnermigratie tot stand kwam (Hooghiemstra, 2003; Straßburger, 2003; Reniers en Lievens, 1999: 42; Surkyn en Reniers, 1997; Teule e.a. 2012).

In recent onderzoek is een nieuwe factor naar voor geschoven die zowel het meso- als het micro-niveau van partnerkeuze betreft i.e. de mate waarin formeel gefaalde partnerschappen voorkomen onder de drie vormen van partnerkeuze. Zo blijkt dat de echtscheidingskansen, voor huwelijken met een partnermigrant hoog waren in verhouding tot de lokale homogame huwelijken wat verschuivingen in de partnerkeuze mede kan bepalen. De ervaring in de migrantengemeenschappen met de geringe stabiliteit van dit type huwelijken kan de tot nu toe sterke ondersteuning, zelfs stimulering van dit type partnerschap verzwakken (Eeckhaut, Lievens & Van de Putte, 2010 en 2011; Teule e.a. 2012; Van Kerckem 2012).

Het beschikbare cijfermateriaal is stilaan verouderd en dit werkdocument actualiseert de beschikbare gegevens en levert zo nieuwe inzichten op.

V. Het beleid naar partnermigratie

Eén type partnerkeuze werd in de hier behandelde periode onderwerp van een beleidsingreep. De wetgever beoogde partnermigratie aan nieuwe voorwaarden te onderwerpen. Sinds de jaren tachtig konden alle personen die in België een verblijfsrecht hadden zich laten vervoegen door hun huwelijkspartner. Enkel studiemigranten die slechts een verblijfsvergunning hadden voor de duur van de studie konden hun echtgenoot/echtgenote laten overkomen, mits ze aan materiële voorwaarden beantwoorden (voldoende huisvesting en inkomensvereiste). In 1997 werd in een omzendbrief, aansluitend op uitspraken van het Europees Hof van Justitie duurzame relaties anders dan deze bezegeld door een huwelijk geïntroduceerd als basis voor partnermigratie. Partnermigratie op basis van een duurzame relatie kon enkel indien de verblijfhoudende partner een belofte deed tot financiële dekking van het verblijf van de partner gedurende 3 ½ jaar (Caestecker en D'Hondt 2005).

Naar aanleiding van de omzetting van de Europese richtlijnen 2003/86/EG en 2004/38/EG in de Belgische wetgeving met respectievelijk de wet van 15 september 2006 en van 25 april 2007 werd het beleid voor partnermigratie herzien. De richtlijn liet de lidstaten een maximum aan soevereiniteit en België vulde op autonome wijze de Europese richtlijn in. De wet van 2006 verhoogde de rechtszekerheid van de geregistreerde samenwoning door deze vorm van partnerschap in de wetgeving in te schrijven, maar bleef strengere voorwaarden stellen aan de gezinshereniging van wettelijk geregistreerde partners dan aan gehuwde partners. De voorwaarden waaraan partnermigratie binnen een wettelijk geregistreerde partnerschap moesten beantwoorden werden weliswaar afgezwakt, maar de reeds in België verblijvende persoon moesten gedurende 2 jaar instaan voor alle kosten voor verblijf, medische verzorging... van zijn/haar partner.

Een tweede innovatie was dat het beleid de voorwaarden voor partnermigratie naar derdelanders met verblijfsrecht in België verhoogde. De wetgever stelde immers twee materiële vereisten aan deze partnermigranten van in België woonachtige derdelanders: zij moesten verzekerd zijn tegen ziekte en over voldoende huisvesting beschikken. Een echte inkomsteneis bleef enkel vereist van de studenten.

De implementatie van deze nieuwe eisen stootte op praktische bezwaren. Het uitvoeringsbesluit dat de gemeenten belastte met de controle of de huisvesting voldoende was en dit op basis van de geldende wooncodes werd opgeheven door een arrest van de Raad van State van 26 februari 2010.¹ De Raad was van mening dat het uitvoeringsbesluit het doel van de bepalingen in de Vreemdelingenwet ruimschoots overschreed. Een nieuw Koninklijk Besluit² formaliseerde de voorwaarde van voldoende huisvesting tot een geregistreerd huurcontract of notariële eigendomstitel.

Dat partnermigranten bij aankomst op Belgisch grondgebied verzekerd moesten zijn tegen ziekte zorgde voor een spanning tussen de socialezekerheidswetgeving en de verblijfwetgeving. Partnermigranten zijn immers in België op basis van hun wettelijke band met een in België verzekerde persoon gedekt door de Belgische ziekteverzekering. Deze opname in de Belgische verzorgingsgemeenschap moet enkel geformaliseerd worden door een inschrijving in het rijksregister. Evenwel de nieuwe verblijfwetgeving vereiste als voorwaarde om de toegang tot het grondgebied te bekomen (noodzakelijk om de inschrijving in het Rijksregister te bekomen) het afsluiten van een (privé-)ziekteverzekering voor het dekken van de periode tussen aankomst en inschrijving in het rijksregister. In 2008 stelde de Dienst Vreemdelingenzaken als uitvoerende instantie zich tevreden met een attest van de

¹ Arrest van de Raad van State, nr. 201.375.

² Koninklijk Besluit van 26 augustus 2010 (geïmplementeerd vanaf 8 oktober 2010)

mutualiteit dat bewijst dat de persoon zich bij aankomst kan aansluiten als 'persoon ten laste' van zijn/haar in België verblijvende partner. De twee materiële eisen werden dus na een periode van moeizame implementatie gereduceerd tot vooral administratieve formaliteiten.

Buiten het tijds kader van dit onderzoek werd in 2011 een nieuwe wetswijziging doorgevoerd die de voorwaarden en procedures voor partnermigratie gevoelig verstrengt. Zo werd zowel voor Belgen als voor derdelanders partnermigratie slechts toegestaan indien de persoon woonachtig in België de inkomensgrens van 120% van het leefloon heeft bereikt.

VI. De resultaten van het kwantitatief onderzoek naar partnerkeuze

Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal partnerschappen per jaar. Het aantal partnerschappen van personen met een migratieachtergrond is duidelijk in stijgende lijn, voor zowel huwelijken als samenwoningen. Huwelijksmigratie blijft nog steeds de dominante vorm van migratie in het kader van partnerkeuze, maar is niet meer de enige vorm.

Het aantal huwelijken is in 2008 met 41% gestegen ten opzichte van het peil van 2001. De stijgende trend in het aantal huwelijken van personen woonachtig in België met een migratieachtergrond staat in scherp contrast met het eerder stabiel aantal huwelijken in België, wat inhoudt dat een steeds groter aandeel van de huwelijken voltrokken in België huwelijken zijn met personen met een migratieachtergrond.

Evenwel vooral bij samenwoningen met personen met een migratieachtergrond is de stijging spectaculair (Caestecker, Lievens, Van de Putte, Leys, Desmet & Ronsijn 2011). Hoewel samenwoningen in 2001 nog een marginaal fenomeen zijn, met slechts 2,2% van alle partnerschappen, zien we een groeiende belangstelling voor deze juridische vorm van partnerschap wat in 2008 resulteert in bijna een vertienvoudiging van het aantal van 2001, waardoor samenwoningen in 2008 reeds 12,9% van alle partnerschappen uitmaken. Het aandeel samenwoningen in de periode 2001-2008 varieert behoorlijk tussen de verschillende groepen, met 2% als laagste proportie voor personen afkomstig uit Marokko en Turkije en 28% als hoogste voor personen afkomstig uit Thailand en de Filipijnen.

Tabel 1: aantal partnerschappen waarvan minstens één partner een migratieachtergrond heeft, per jaar, België

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Totaal
Huwelijken	9.914	11.511	12.463	12.649	12.712	13.301	14.160	14.019	100.729
Samenwoningen	223	213	353	584	912	1.031	1.440	2.075	6.831

Bron: Rijksregister

In dit werkdocument zullen wij ons toespitsen op de partnerkeuzes van personen van Marokkaanse of Turkse origine gezien zij samen goed zijn voor meer dan de helft van alle partnerkeuzes (51%). Het betreft hier de grote migrantengemeenschappen in België: de door het Rijksregister herkenbare honderdvijftigduizend inwoners van Turkse herkomst en tweehonderdvijftigduizend personen van Marokkaanse herkomst. Bij deze reeds enige decennia in België gevestigde gemeenschappen uit Marokko en Turkije is het zinvol een onderscheid te maken tussen de generaties.

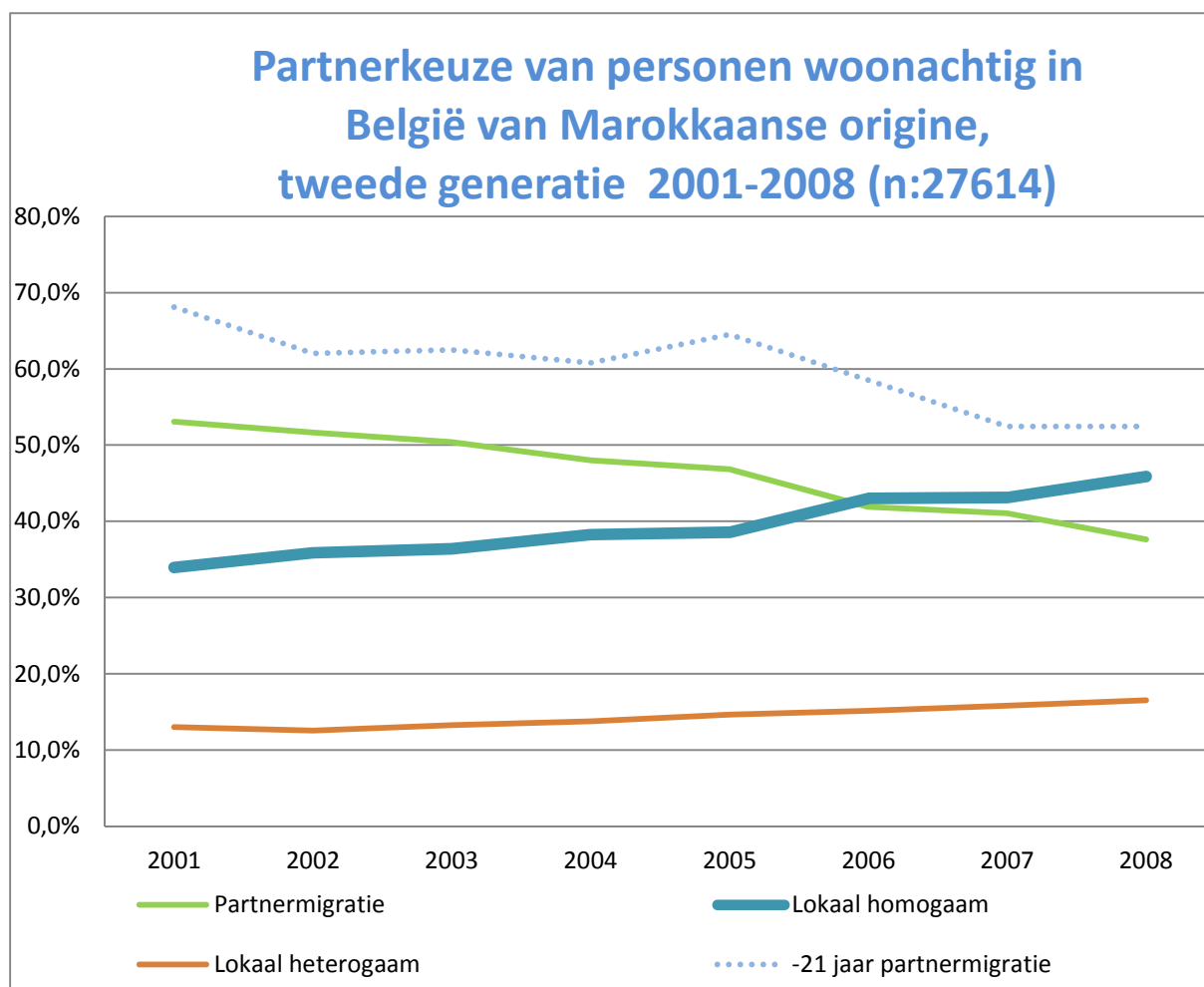
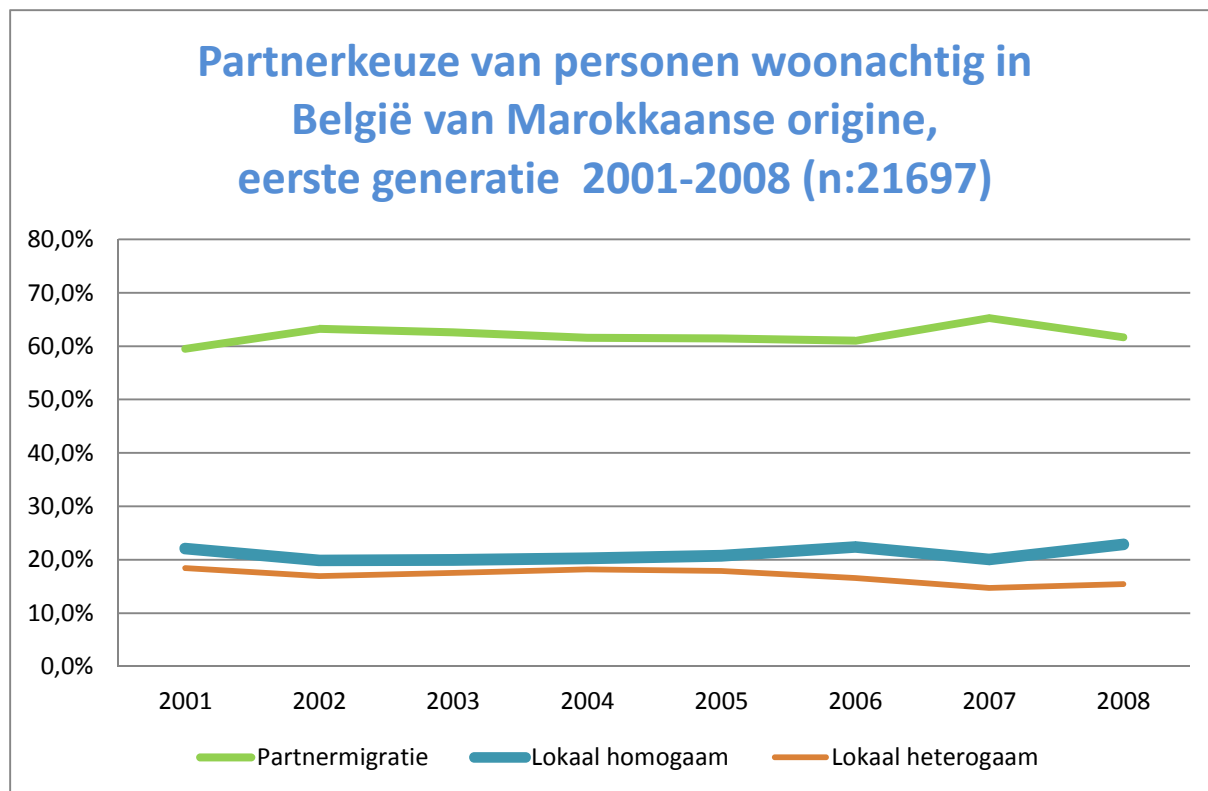
Vervolgens wordt de partnerkeuze van personen met een andere migratieachtergrond belicht. Gezien de immigratie van buiten de grenzen van de huidige Europese Unie zich tot de jaren 80 concentreerde tot Turkije en Marokko en slechts vanaf de jaren tachtig zich diversifieerde betreft de partnerkeuze van personen met een andere migratieachtergrond dan Turkije of Marokko bijna uitsluitend partnerkeuzes van eerstegeneratiemigranten. Bij gebrek aan onderzoek naar deze eerstegeneratiemigranten van een heel diverse herkomst zijn de ontwikkelingen die ons bestand schetst voor deze bevolking moeilijker te duiden.

1. Partnerkeuze van personen van Marokkaanse oorsprong naar migratiegeneratie

Bij personen van Marokkaanse origine kiest in 2001 nog de meerderheid voor partnermigratie (55,8% van de mannen en 52,3% van de vrouwen), maar dit aandeel neemt gestaag af tot minder dan de helft in 2008 (44,5% tegenover 49,7% bij mannen). Belangrijker dan het onderscheid in geslacht is het onderscheid in generaties.

Partnermigratie blijft de vaakst voorkomende partnerkeuze bij eerstegeneratiemigranten van Marokkaanse origine. Bij de eerste generatie (slide 1) blijft partnermigratie een stabiel aandeel houden van 60%. Het hoge aantal partnerschappen van eerstegeneratiemigranten van Marokkaanse origine is een gevolg van het grote aantal vervolgparterschappen: 58% van deze partnerschappen betreft (minstens) een tweede partnerschap. Partnermigratie komt nog frequenter voor bij een vervolgparterschap dan bij een eerste partnerschap onder de eerstegeneratiemigranten van Marokkaanse origine. Het aandeel partnermigratie bij vervolgparterschappen schommelt tussen 80% (2002) en 70% (2008). Kwantitatief onderzoek naar partnerschap binnen de Marokkaanse migrantengemeenschap heeft recent gewezen op de relatief snelle en veel voorkomende hertrouw onder eerstegeneratiemigranten waaronder de partnermigratie uit Marokko (Corijn & Lodewijckx 2009: 22).

Onder de tweede generatie (slide 2) is er evenwel een zich sterk wijzigend patroon van partnerkeuze in de zin van een bijzonder sterke daling in de voorkeur voor partnermigratie. Terwijl in 2001 nog een kleine meerderheid (53%) opteerde voor partnermigratie, komen sinds het midden van dit decennium de lokaal etnisch-homogame partnerschappen vaker voor dan partnermigratie die in 2008 nog slechts 38% van de tweedegeneratie bekoorde. Ook de lokaal etnisch-heterogame partnerschappen winnen licht aan populariteit (van 11% naar 16,5%). Binnen de generaties zien we geen grote verschillen naargelang geslacht en dit in tegenstelling tot de situatie zoals de volkstelling van 1991 die aangaf, waarbij mannen beduidend minder beroep deden op partnermigranten.

2. Partnerkeuze van personen van Turkse oorsprong naar migratiegeneratie

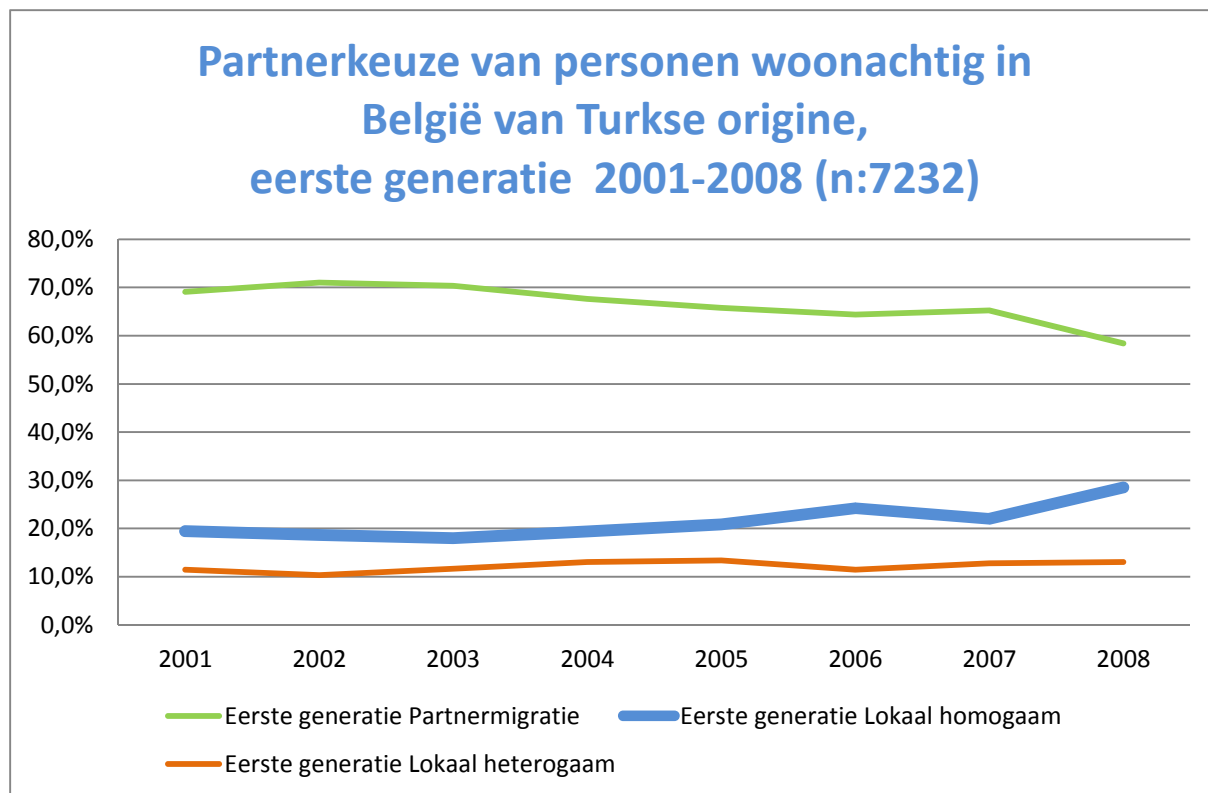
Op het einde van de 20ste eeuw kenmerkte de partnerkeuze van personen van Turkse origine in België zich door een dominantere keuze voor partnermigratie dan bij de personen van Marokkaanse origine (Reniers en Lievens 1999). In 2001 kiezen personen van Turkse origine nog voor 60% voor partnermigratie, maar dit aandeel neemt gestaag af tot minder dan de helft in 2008 (44%). Deze trend is vrij analoog bij mannen en vrouwen, maar er is een sterk onderscheid in generaties.

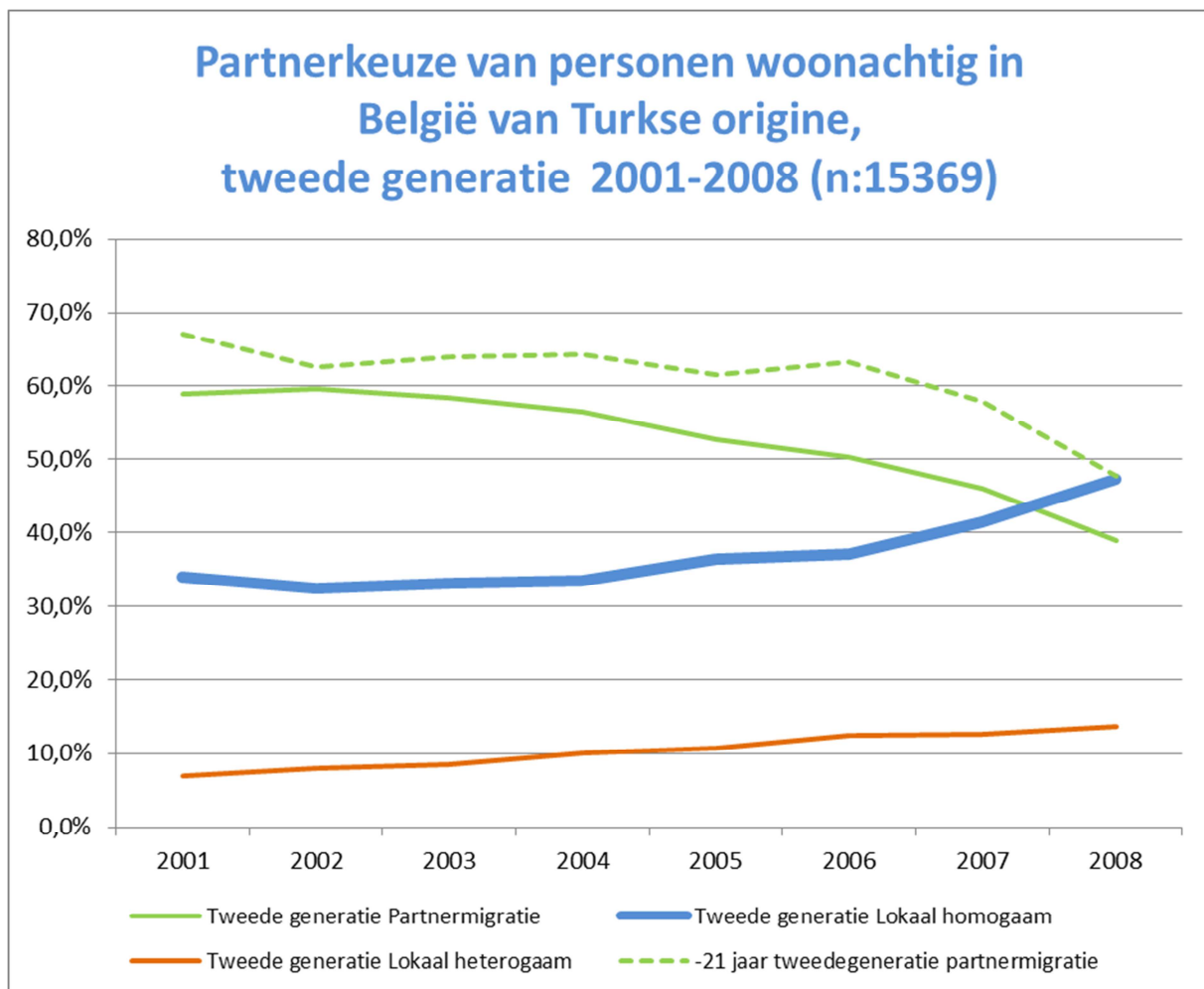
In 2001 merken we bij de eerste generatie uit Turkije (slide 3) nog steeds een hoog aandeel partnermigratie, iets hoger dan bij de Marokkanen. Terwijl in de volgende jaren bij de Marokkaanse eerste generatie het aandeel partnermigratie stabiel blijft, zet zich bij eerste generatie Turken een duidelijke daling in partnermigratie door ten voordele van de lokaal etnisch-homogame partnerschappen. Toch betreft het, net zoals bij de Marokkaanse migratie, bij de Turkse eerste generatie partnerkeuze vooral om vervolgparterschappen (52%).

De partnerkeuze van personen van Turkse origine van de tweede generatie (slide 4) kenmerkte zich op het einde van de 20ste eeuw door een dominantere keuze voor partnermigratie dan bij personen van Marokkaanse origine van de tweede generatie. Ook koos in 2001 nog 59% van de tweedegeneratiemigranten uit Turkije voor een partnermigrant, terwijl dit slechts 53% was bij tweedegeneratiemigranten afkomstig uit Marokko. Sinds 2001 bemerken we een duidelijke koerswijziging bij de tweede generatie van Turkse herkomst zodat tegen 2008 lokaal etnisch-homogame partnerschappen de dominante partnerkeuze is geworden. Partnermigratie daalt van 59% in 2001 naar 39% in 2008 en heeft hiermee slechts 1 procentpunt meer aandeel dan bij de Marokkaanse tweedegeneratiemigranten, terwijl lokale etnisch-homogame partnerschappen in dezelfde periode onder de Turkse tweedegeneratiemigranten stijgen van 34% naar 47% en de lokale etnisch-heterogame partnerschappen een verdubbeling kennen (van 7 naar 14%). Deze trend is onafhankelijk van geslacht en leeftijd. Onder de vrouwen en vooral zij die jonger zijn dan 21 jaar noteerde de keuze voor een partnermigrant nog een score van boven de 60% in 2001, een keuze die in de volgende jaren duidelijk aan populariteit inboet (slide 5).

De partnerkeuze van personen van Turkse origine van de tweedegeneratie sluit tegen 2008 sterker aan bij de partnerkeuze van de tweedegeneratie uit Marokko, terwijl die vroeger nog sterker op hun land van herkomst georiënteerd was.

Zowel het kwantitatief als kwalitatief onderzoek naar partnerschap binnen de Turkse migrantengemeenschap hebben recent gewezen op de sterk gestegen echtscheidingskansen bij huwelijken van tweedegeneratiemigranten met een partnermigratie uit Turkije (Eeckhaut, Lievens & Van de Putte 2011; Teule e.a. 2012: 35, 40, 60; Corijn & Lodewijckx 2009: 18). De geringe stabiliteit van dit type huwelijken kan recent voor een kentering gezorgd hebben in de ondersteuning en aanvaarding van dit type partnerschap binnen de Turkse gemeenschap in België.

3. Partnerkeuze van personen met een andere dan Turkse of Marokkaanse migratie-achtergrond

Het patroon van partnerkeuze van de populatie met een andere migratieachtergrond dan de Turkse of Marokkaanse in België wijst erop dat partnermigratie belangrijker is en blijft bij partnerkeuze van deze personen dan de lokaal heterogame of lokaal homogame partnerkeuze. Toch haalt voor de totale restgroep partnermigratie niet het aandeel dat nu voorkomt bij de Turkse en Marokkaanse eerstegeneratiemigranten en zelfs bij de Turkse tweedegeneratiemigranten in 2001 en voordien. Slide 5 geeft aan dat de populariteit van de partnermigratie in de onderzochte periode schommelt rond de 40 % en er hier geen dalende of stijgende trend te zien is.

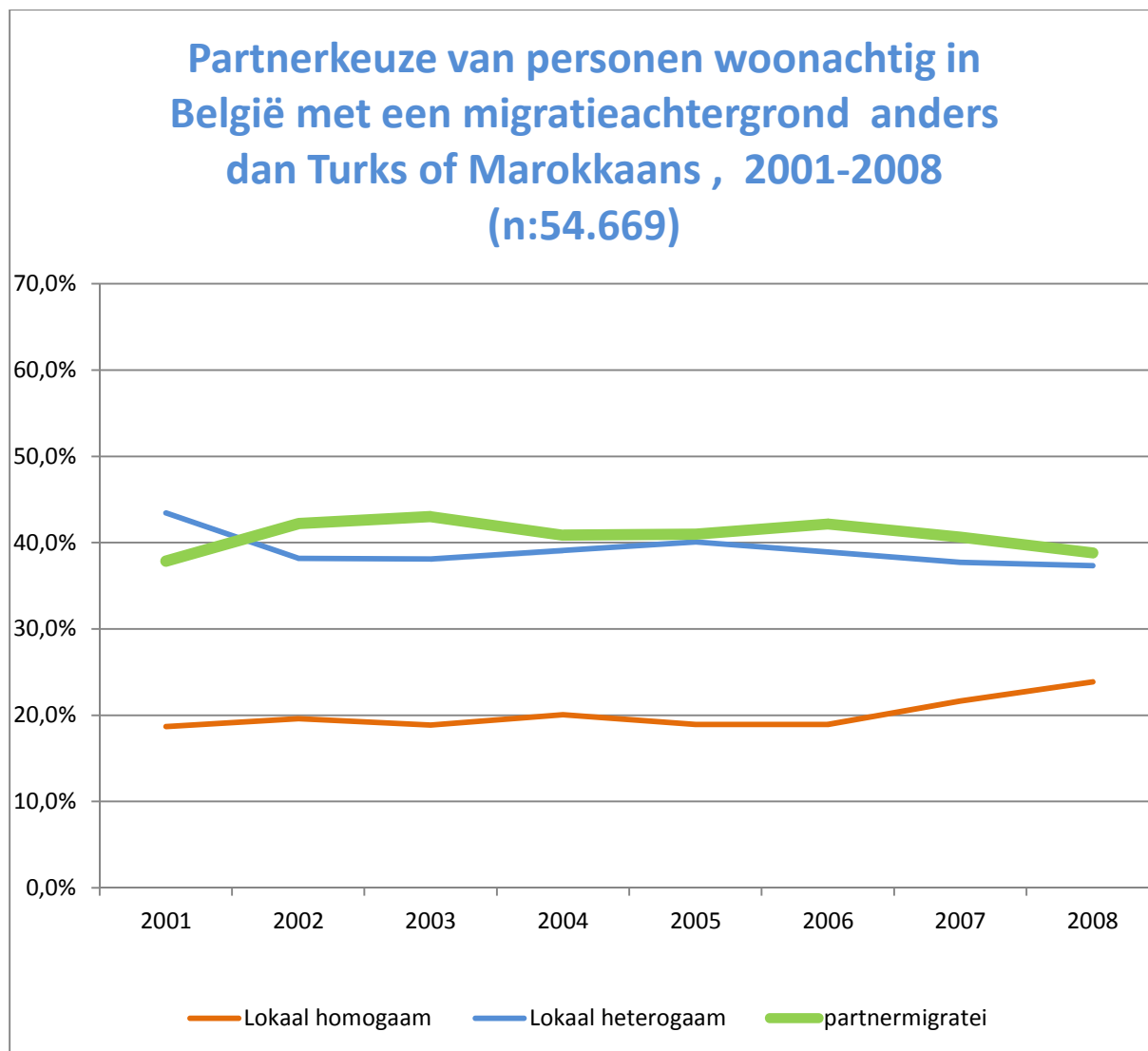
Bij personen met een andere migratieachtergrond dan de Turkse of Marokkaanse komt partnermigratie iets meer voor bij mannen (50%) dan bij vrouwen. Bij vrouwen zijn vooral lokaal heterogame, maar ook lokaal homogame partnerschappen sterker vertegenwoordigd. Partnermigratie is bij de jongste leeftijdsgroep (-21 jaar) sterker vertegenwoordigd en dit met een aandeel van 60%.

Een belangrijke macro-verklaring voor partnermigratie als partnerkeuze is de interne huwelijksmarkt van de migrantengemeenschappen. Een lokaal homogame partnerkeuze is slechts mogelijk bij een voldoende grote migrantengemeenschap met een evenwichtige numerieke verhouding tussen de seksen. De partnerkeuze van mensen met een andere migratieachtergrond weerspiegelt ten dele de geringe grootte en de onevenwichtige sekseratio in hun migrantengemeenschappen. Zo is bijvoorbeeld bij personen woonachtig in

België en afkomstig uit landen in Azië het aandeel lokaal etnisch-homogame partnerschappen gering (<20%). De Aziatische immigratie naar België is immers een bescheiden immigratie waarbij de bevolking in België met deze herkomst gering is en een sterk sekseonevenwicht noteert. De Aziatische migratie naar België kent een sterk mannelijke dominantie, met uitzondering voor de Filippijnen en Thailand waar vrouwen een sterk overwicht hebben. Deze Aziatische migranten kiezen vooral voor partnermigratie (>60%), en in minder mate voor een lokaal etnisch-gemengde partnerschap (<20%), dus met inwoners van België die niet dezelfde herkomst hebben. De migrantengemeenschappen uit Bangladesh en Afghanistan met elk ongeveer 400 partnerkeuzes tussen 2001 en 2008 en vooral Pakistan met 1401 partnerkeuzes zijn uitschieters in deze Aziatische voorkeur voor partnermigratie daar zij hiervoor kiezen bij meer dan 70% van de partnerschappen. Dit is geen Aziatisch monopolie want de uitschieter bij uitstek hierbij is het Afrikaanse land Ghana waarbij het bij 1333 partnerschappen tussen 2001 en 2008 in 88% partnermigratie betreft.

De belangrijkste Afrikaanse gemeenschap in België, de Congolese vertoont een ander patroon van partnerkeuze. De gemeenschap van bijna 50.000 personen uit Congo is slechts op gang gekomen in het laatste kwart van de 20ste eeuw, toen studiemigratie deze instroom mogelijk maakte. In de jaren 1990 is deze verder aangegroeid uit migratie via asiel (Schoonvaere 2010; Kagné, B., Martiniello, M. 2001). Binnen deze Congolese migratie is de partnerkeuze nog bijna uitsluitend een zaak van de eerste generatie. Slechts 24% van hun partnerkeuze in de onderzochte periode betreft partnermigratie. Bij de personen van Congolese afkomst woonachtig in België zien we een grote voorkeur voor lokale etnisch-homogame partnerschappen. Zowel bij mannen als bij vrouwen kiest ongeveer de helft voor een partnerschap met een persoon verblijvend in België die ook herkomstig is uit Congo. Bij mannen volgt partnermigratie als tweede keuze, terwijl bij vrouwen een lokaal etnisch-heterogame partnerschap de tweede voorkeur geniet. De lokaal etnisch-homogame keuze is duidelijk dominant, enkel in het Waalse gewest hebben evenveel personen van Congolese oorsprong (39%) gekozen voor het lokaal etnisch-heterogame partnerschap.

Dit laatste is een algemene bevinding: lokaal etnisch-heterogame partnerkeuze komt iets meer voor onder personen met een migratieachtergrond in het Waalse dan in het Brusselse en Vlaamse gewest (34% versus 19 en 24%). Het sterker voorkomen van lokaal etnisch-heterogame partnerkeuze in het Waalse gewest dan in de andere gewesten van België ziet men vrijwel ongeacht de origine van de migranten – wel slechts in geringe mate bij personen met een Turkse achtergrond- en dit gedurende de hele bestudeerde periode. Personen met een migratieachtergrond in het Waalse gewest kiezen hierdoor vooral minder voor een etnisch homogame partner dan in de andere landsdelen, want er wordt in het Waalse gewest nauwelijks minder beroep gedaan op een partnermigrant. Zo komt partnermigratie bij personen met een migratieachtergrond slechts in geringere mate minder voor in het Waalse gewest (46%) dan in Brussel en Vlaanderen (respectievelijk 51 en 50%). Brussel kent beduidend meer lokaal homogame partnerschappen.

Conclusie

Het totaal aantal partnerschappen van personen met een migratieachtergrond in België stijgt jaarlijks. Belgische inwoners met een migratieachtergrond oriënteren zich voor de partnerkeuze vooral op personen met dezelfde herkomst, waarbij vooral partners nog verblijvend in het herkomstland worden gekozen. Partnermigratie heeft een aandeel van 49% onder alle partnerschappen van personen met een migratieachtergrond in België tussen 2001 en 2008.

Het groot belang van partnermigratie bij partnerkeuze van migranten is niet uitsluitend te verklaren door scheve geslachtsverhoudingen binnen de migrantengemeenschappen of kleine gemeenschappen. De grote migrantengemeenschappen in België –de Turkse en Marokkaanse- kennen een geslachtsevenwicht en toch werden deze gemeenschappen in het laatste decennium van de 20ste eeuw gekenmerkt door een dominantie van

partnarmigratie als partnerkeuze, bij de Turkse gemeenschap nog iets sterker dan bij de Marokkaanse gemeenschap.

De globale populariteit van partnarmigratie onder migranten in België neemt af in de onderzochte periode en dit van iets boven de 50% in 2001-2003 naar 43% van de partnerkeuzes in 2008. Deze daling van het aandeel partnarmigratie is vooral ten voordele van de lokale etnisch-homogame partnerkeuze die van een aandeel van 25% (2001-2003) stijgt tot 31% in 2008. Lokaal etnisch-heterogame partnerkeuze neemt slechts toe van 23 (2001-2003) naar 26% in 2008.

De vermindering van het aandeel partnarmigranten bij de partnerkeuze van personen met een migratieachtergrond is vooral het gevolg van de radicale koerszwenking van personen onder de tweedegeneratie van de migratie herkomstig van Turkije en Marokko. Doorheen de acht jaren tussen 2001 en 2008 hebben zij steeds minder gekozen voor een partnarmigrant. De Turkse tweedegeneratiemigranten deed dit iets radicaler dan de Marokkaanse tweedegeneratiemigranten waardoor de voorsprong die de Marokkaanse tweedegeneratiemigranten hadden in lokale en vooral etnisch-homogame partnerschappen sterk geslonken is, zoniet verdwenen. Beduidend minder dan de helft van de tweedegeneratiemigranten herkomstig van Turkije (39%) en Marokko (38%) kiezen nu nog voor een partnarmigrant. Partnarmigratie en lokale etnische-homogamie blijken voor deze tweedegeneratiemigranten in vergaande mate communicerende vaten, maar ook etnisch-heterogame partnerschappen hebben wat aan gewicht toegenomen door de dalende populariteit van partnarmigratie.

Indien deze trend zich doorzet, zal binnen enkele jaren een grote meerderheid van de tweedegeneratiemigranten afkomstig uit deze beide landen voor een lokaal en vooral etnisch-homogaam partnerschap kiezen. De zwakke stabiliteit van het partnerschap van een partnarmigrant met een tweedegeneratiemigrant is een plausibele verklaring voor deze dan toch wel spectaculaire wijziging in partnerkeuze.

Onder de Turkse en Marokkaanse migratie, maar ook onder de recentere migraties blijven de eerstegeneratiemigranten sterk kijken naar het land van herkomst voor de partnerkeuze. De recente migranten vooral uit Azië, maar ook ten dele uit Afrika en Amerika doen vooral beroep op partnarmigratie. Bij de personen van Congolese oorsprong is partnarmigratie evenwel niet de populairste keuze.

Dit onderzoek betreft een tijdvak waarbij de migranten (en Belgen zonder migratieachtergrond) hun partnerkeuze zonder veel beleidsinterventie konden realiseren. De overheid reguleert sinds 2011 veel scherper partnarmigratie waardoor vele migranten (en Belgen zonder migratieachtergrond) hun partnerkeuze zullen moeten afstellen, uitstellen of wijzigen. Het Rijksregister zal dan ook een ander beeld geven van de partnerkeuze van migranten dan het beeld dat hier werd geschetst. Een beeld dat, zonder overheidsinterventie, althans voor de tweedegeneratiemigranten een allesbehalve statisch beeld is.

Bibliografie

- Caestecker F. en D'Hondt S. (2005). Migratiebeheer van huwelijksmigratie. in: Caestecker F. (ed.), *Huwelijksmigratie: een zaak voor de overheid?*, Leuven, Acco, pp. 47 – 58.
- Caestecker, Lievens, Van de Putte, Desmet, Leys & Ronsijn (2011). *Partnarmigratie van derdelanders naar Vlaanderen en Brussel*. Een kwantitatieve en kwalitatieve studie in opdracht van de Vlaamse Overheid en het Europees Integratie Fonds. zie: <http://www.inburgering.be/inburgering/sites/www.inburgering.be.inburgering/files/Rapport%20Project%20Partnarmigratie.pdf>

- Corijn, Martine and Edith Lodewijckx. (2009). "Kwantitatief Luik: Echtscheiding geteld. Echtscheiding bij personen van Turkse en Marokkaanse herkomst. Een analyse op basis van Rijksregistergegevens van volwassenen en kinderen in het Vlaamse Gewest." in S. Koelet et al. (ed.), *Echtscheiding bij personen van Turkse en Marokkaanse herkomst Deel 2: Kwantitatieve en kwalitatieve studie*, Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid, pp.1-38.
- Eeckhaut, Mieke, John Lievens & Bart Van de Putte. (2011). Partner selection and divorce in ethnic minorities: Distinguishing between two types of ethnic homogamous marriages. *International Migration Review*, 45(2), p.269-296.
- Eeckhaut, Mieke, John Lievens, Bart Van de Putte & Patrick Lusyne. (2010). Partnerselectie en echtscheiding in etnische minderheidsgroepen. In Eeckhaut, Mieke et al. (Ed.), *Het sociaal-demografisch perspectief* (pp. 189-212.). Gent: Academia Press.
- Groenendijk, Kees (2012). Categorizing human beings in EU migration law. in: Bonjour S., Rea A. and Jacobs D., *The others in Europe*, Brussels: ULB, pp.21-36.
- Heyse, Pauwels, Wets, Timmermans. (2007). *Liefde kent geen grenzen. Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van huwelijksmigratie vanuit Marokko, Turkije, Oost-Europa en Zuidoost Azië*. Rapport in opdracht van het Centrum voor gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding en Federaal Wetenschapsbeleid.
- Hooghiemstra Erna. (2003). *Trouwen over de grens. Achtergronden van partnerkeuze van Turken en Marokkanen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kagné, B., Martiniello, M. (2001). « L'immigration subsaharienne en Belgique » in *Le courrier hebdomadaire du CRISP*, n°1721, Brussel.
- Kalmijn, M. (1998). Inter-marriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review of Sociology*, 24, 395-421.
- Lievens, John. (1998). Interethnic Marriage: Bringing in the Context through Multilevel Modelling. *European Journal of Population*, 14, 117-155.
- Lodewyckx, I., Wets, J. en Timmerman, C. (2011). *Gezinshereniging in België, de mythe ontcijferd*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Reniers G. & Lievens J. (1999). Stereotypen in perspectief. De evolutie van enkele aspecten van het huwelijk bij de Turkse en Marokkaanse minderheden in België, in: *Migrantenstudies*, 15, 1: 28-44.
- Schoonvaere Quentin (2010). *Studie over de Congolese migratie en de impact ervan op de Congolese aanwezigheid in België*. Rapport Studiegroep Toegepaste Demografie (UCL) & Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding.
- Straßburger G. (2003). *Heiratsverhalten und Partnerwahl im Einwanderungskontext: Eheschließungen der zweiten Migrantengeneration türkischer Herkunft*, Universität Augsburg.
- Surkyn J. & Reniers G. (1997). Selecte gezelschappen: over de migratiegeschiedenis en de interne dynamiek van de migratieprocessen, in: Lesthaeghe R. (ed.), *Diversiteit in Sociale Verandering. Turkse en Marokkaanse vrouwen in België*. Brussel: VUBPress, 41-72.
- Teule Jochem, Vanderwaeren Els and Athanasia Mbah-Fongkimeh (2012). *Marriage migration from Emirdağ to Brussels*. Brussels: King Baudouin Foundation.
- Van Kerckem Klaartje (2012). Zoek het niet te ver...transnationale huwelijken bij Turkse Belgen door een kwalitatieve bril. In: Jan Kok, Hilde Bras en Koen Matthijs (ed.), *Leren van historische levenslopen, jaarboek 2012*. Leuven: Acco (met Antoon Vrints), pp.221-238.